

MAGYAR PAPIROSGYÁRAK

Az egyes nemzetek iparában óriási jelentőségű a papirosgyártó ipar. A tudósok azt mondják, hogy civilizáció csak ott van igazán, ahol megfelelő a szappanfogyasztás; lehet hogy igazuk van; de én mégis inkább azt tartom, hogy annak eldöntésére, vajjon mennyire civilizált valamely nemzet: a papirosfogyasztása a legjobb bizonyosság. Mert a papirosfogyasztás nagysága bizonyos mértékben a kultúra mérőfokául szolgálhat a nemzetekre nézve, de tagadhatatlan, hogy magából az egyes országoknak papirosgyártási kontingenséből is lehet valamelyes, bár nem egészen biztos következtetést vonni az egész nemzet műveltségi állapotára. A magyar papirosgyárak ma már mindenképpen a kor színvonalán állnak. Berendezésük oly tökéletes, hogy a legközségesebb hírlap- és nyomópapírostól kezdve a legfinomabb meritett és műnyomó-papírosig mindent tudnak gyártani. Nemcsak minőség, de ár dolgában is tudnak versenyezni a külfölddel és ha az önálló vámterület valaha életbe lép, úgy a hazai papirosgyárak készítményeiből okvetlenül lehetséges lesz fedezni összes papiros-szükségletünket. Az alábbiakban ismertetünk néhány jelentékenyebb papíros-vállalatot.

I. A ZÁGRÁBI PAPIROSGYÁR. A zágrábi papirosgyár egyike a kontinens legmodernebb berendezésű ilyenmű gyárainak és mintaszerű berendezésével valóban ritkítja párját. A gyár 12 épületből áll, amelyek 24 terjedelmes helyiséget foglalnak magukban. Ha az udvarba lépünk, balról az anyagraktár ötlik szemünkbe, majd ugyanebben az irányban egy 90 m. hosszú és 11 m. széles földszintes épületet látunk, mely hatféle célnak van szentelve. Ebben van: 1. a gyár asztalos-, kovács- és lakatos-műhelye; 2. a nyersrongy-raktár; 3. helyiség a rongy feldolgozására (tisztítás, válogatás, vágás, ami villamos gépek segítségével történik); 4. az előkészített rongyok raktára; 5. az úgynevezett rongykonyha, melyben két, az átmérőben 3 m. nagyságú, 1000 kg.-t magában foglaló rongyfőző van elhelyezve, továbbá a Monier-rendszerű 7 m. hosszú és 2 m. széles mosó hollandi gép, melyet szintén villamos erő hajt (e helyiségben egy 10 és egy 6 lóerejű dinamó-gép van elhelyezve); 6. helyiség a mész feldolgozására.

A gyári udvar jobb oldalán levő kazánházban négy hatalmas gőzkazán van elhelyezve; itt látunk továbbá egy Drach-rendszerű vitzisztító gépet. A kazánházhoz épített kétemeletes épület a következőképp van beosztva: A földszint egyik felében van a gépház a 350 lóerős triplex-gőzgéppel és két dinamó-géppel (az egyik erőátvitelre, a másik a villamos világítás céljaira), a földszint másik felében pedig a szivattyúhelyiség van; a gyártáshoz

szükségelt vizet — percenként 3600 litert — egy hatalmas szivattyú szolgáltatja a kútból. A főszivattyú mellett még tartalék-szivattyú is van elhelyezve tűzvész esetére.

Az épület első emeletéhez, amelyben az enyvfőző és a labororium van, a gyári főépület csatlakozik. Ennek alsó részében vannak a főtranszmissziók és a Monier-rendszerű szövetszekrények elhelyezve, míg az épület felső részében 10 különböző hollandi gép működik.

A gyár fehérítő helyiségében a legmodernebb gépek segítségével dolgozzák fel a klórt. Bár ez a helyiség is tágas (18 m. hosszú és 11 m. széles), mégis szűknek bizonyult s most épül egy második fehérítő helyiség.

A gyár nyugati részén lévő földszintes helyiségben van felállítva az óriási, 33 m. hosszú papirosgép, mely 24 óra alatt 6000 kg. papirost állít elő. Ez a helyiség a gyár legérdekesítőbb látványossága; alig tudunk megválni a grandiózus géptől. A gyár legközelebb még egy papirosgépet fog felállítani. — Ebben a traktusban van a tisztító-terem is, melyben a papirost simítják, vágják stb.; itt látják el a vizjellel, míg egy másik gép a vonalzást végzi. A következő óriási teremben történik a kész papiros szortírozása, csomagolása, adjusztálása; mind e műveleteket szintén a legtökéletesebb gépek végzik. Innen a papirosneműek a raktárba kerülnek. Említésre méltó, hogy a zágrábi papirosgyár nemcsak a maga készleteit tartja raktárhelyiségében, hanem a már eladott papirost is beraktározza, ha a vevő nem rendelkezik kellő hellyel a megvett papiros számára. Ez a gyár kizárólag finom anyagú papirost készít, még pedig normál-, könyv-, levél-, könyomdai, író-, utánzott meritett és színes borítékpapirosokat.

A gyár a higiénia legmesszebb menő követelményeinek megfelelően van berendezve; az összes helyiségekben gőzfűtés, vízvezeték és villamos világítás van bevezetve. A gyártelep külön vágányösszeköttetésben áll a m. kir. államvasutakkal.

A zágrábi papirosgyár állandóan 260 munkást foglalkoztat, s rövid, alig tíz-éves fennállása bámulatos fejlődés képét mutatja. Műszaki igazgatója Frémont Károly, a gyártás vezetője Ilchmann Ottó nagyképzettségű szakemberek, míg a kereskedelmi vezetés Friedfeld Mór kezében van, akinek oldalán Taussig Lipót cégvezető működik. A gyár budapesti képviselője, Lauer Gyula több mint négy évtized óta áll a magyar papirosipar szolgálatában és e szaknak egyik legalaposabb ismerője. A zágrábi papirosgyár jórészt e kitünő és érdemes szakember fáradhatatlan buzgalmanak köszönheti, hogy gyártmányait hazánkban oly nagy mértékben felkarolták és megkedvelték. E helyen külön köszönetet mondunk Lauer úrnak azon áldozatkészségéért, hogy szíves volt ez évi Évkönyvünk mellékleteihez a szükséges papiros legnagyobb részét díjmentesen átengedni.

II. A PÉTERFALVI PAPIROSGYÁR. Péterfalva község Erdélyben, Szeben vármegyében fekszik, s körülbelül 2000 lakost számlál. Itt működik hazánk egyik legnagyobb papirosgyára: a Péterfalvi Papirosgyár Részvénytársaság, amely itt készíti a sokféle fajtájú levél-, író-, könyv- és ujság-papirost. Száz meg száz munkáskéz szorgoskodik a modern gépek körül, hogy a gyár folyton fokozódó megrendeléseit elvégezhesse. Valamikor egyszerű kézművesek pepceseltek a hatalmas gyár őseiben, a kis papiros-malomban. Mert ameddig a papiros készítése kézműves-mesterség volt, s amíg a papirosfogyasztás bizonyos szűk keretekben mozgott, hazánkban a péterfalvini kívül igen sok kis papirosmalom volt s ezek akkoriban ki is elégítették a hazai szükségletet. Mikor azonban a kémia a mesterséges fehérítést és az anyag előkészítését meghonosította; mikor a technika a papiros-

iparnál is lehetővé tette a gépek alkalmazását s amióta a rongyanyag a papiros-szükséglet emelkedésével nem elegendő mennyiségben állott rendelkezésre s a fának papirosanyaggá kikészítését föltalálták: az úgynevezett merített papiros helyett géppapírost kellett készíteni s így a papirosmalmoknak papirosgyárrá kellett átváltozniok, mert a papiroskészítéshez a rongy mellett faanyagot is kell használni. E kényszerítő körülmények folytán egy már régebben fennálló papirosmalomból alakult 1863-ban a jelenlegi Péterfalvi Papirgyár Részvénytársaság is.

A gyár a hazai hasonló vállalatok között előkelő helyet foglal el. A vállalatot nagy tőkebefektetés mellett csak néhány év előtt alakították át a modern kívánalmaknak megfelelően. A gyártelep összesen 80 épületből áll, s több mint 800 munkásnak ad foglalkozást, kik a telepen szabad lakást kapnak. A telepnek saját fürdője, betegpénztára és kórháza van.

A gyár gépeit — melyek éjjel-nappal szakadatlanul működnek — víz-, gőz- és villanyerő hajtja. Naponkint körülbelül 150 métermázsza papiros kerül ki a gyárból, ami egy évben 550.000 métermázsának felel meg. E papirosgyár volt az első hazánkban, mely a távírószalag-tekerccspapírosokat készítette és most is szállítja az állami távíró-szükségletek legnagyobb részét. Gyártmányai igen kiválóak és amellet meg lehetőségen olcsók.

A gyár budapesti képviselőségének ez úton mondunk köszönetet a nekünk följánlott papirosmintákért, melyekre az ezidei Évkönyvünkben bemutatott levélfejek egy részét nyomtattuk. Aki ezeket a papirosokat megnézi: megtudja, hol kell beszerezni papiros-szükségletét.

III. SAS ÉS BAUER papirosgyári képviselője ugyan legtöbbnyire idegen gyárakat képvisel, mindezek dacára szükségesnek tartjuk felemlítését, hogy ez a cég volt mindig az, amely különösen a levél- és borítékpapiros terén a legmodernebb gyártmányokat meghonosította Magyarországon. Amellet egyéb fatartalmú és famentes anyagú papirosa is olyan kitűnő gyártmányú, hogy bátran ajánlhatjuk bármely nyomdásznak. A Könyvnyomdászok Szakkörének adományozott papiroskollekcióért itt is hálás köszönetet mondunk, s megemlítjük, hogy levélpapiros-mintáink egyik-másik szép és izléses darabja is az ő papirosukon készült.

TIPOGRAFUS.

FESTÉKEZŐ HENGEREINKNÉL gyakran megesik, hogy a hengeranyag leválk az orsról. Ennek valószínű okát többnyire abban kereshetjük, hogy a hengert öntő munkás a piszkos, olajos kezével összefogdosta az orsót. Előfordulhat az az eset is, hogy az orsó nyirkos, s ezért nem fogja a masszát. Az orsónak tehát hengeröntéskor mindig tökéletesen száraznak és tisztának kell lennie. — A hengerek beállítása rendszerint az úgynevezett hengerfa segédelmével történik. Ez azonban nem adja vissza mindig a pontos betűmagasságot, már csak azért sem, mert ki van téve a vetődésnek. A hengereknek valamely nagyobb betű segítségével való beállítása sem megbízható a mérő-fölület viszonylagos kicsinysege miatt. Talán még legbiztosabban úgy eszközölhetjük a festékező hengerek kellő magasságra való beállítását, ha betűs formát veszünk a magasság meghatározásához. Magától értetődik azonban, hogy a hengereknek nemcsak a szedés irányában kell pontosan beállítva lenniök; mert ha a dörzsölő felületekhez nagyon hozzászorúl a festékező henger: nemcsak a gép járása lesz megnehezítve, hanem a hengeranyag is szenved általa.